

METAMODERN EGYETEM? – A KERESZTYÉN VILÁGSZEMLÉLET LEHETSÉGES HELYE A TUDOMÁNYEGYETEMEN

Siba Balázs

„Próbáljátok meg a jövőt józanul, bátorsággal és reménységgel látni. Lehet, hogy keresztyén hitünk legérdekesebb és legizgalmasabb idejéhez érkezünk. Az emberek már nem válnak automatikusan keresztyénné, így lehetséges, hogy saját akaratukból legyenek azzzá. A keresztyénség már nem olyan magától értetődő, nem a mindennapi rutin része, ezért fontos, hogy komoly és átgondolt hitünk legyen. Egy erőszakokkal teli világban a keresztyénség többé nem szolgálhat a hatalom szavával, ezért lehetséges, hogy felelősséggel, teljes odaadással és féltő szeretettel forduljon a világ felé.”¹

BEVEZETÉS

A világ változik és az egyetemek körül a társadalmi közeg is átalakulóban van, de vajon a korunkban végbemenő „spirituális forradalom” kívül maradhat-e, illetve kell-e kívül maradnia az egyetemek világán? Tanulmányomban azzal foglalkozom, hogy az egyetemi képzéshez milyen módon járulhat hozzá a keresztyén értékrendszer és világszemlélet.²

A KERESZTYÉN VILÁGSZEMLÉLET HELYÉNEK TÖRTÉNETI SZEMPONTJAI A FELSŐOKTATÁSBAN

Az első egyetemek alapítása a 11. század végétől, illetve a 12. század elejétől kezdődött el, de már az ókorban is találunk olyan iskolákat, amelyeket az akkori elit azért hozott létre, hogy a következő nemzedék neveléséről gondos-

¹ Hall, Douglas J.: Finding our Way into the Future, in *Cloud of Witnesses – An Audio Journal on Youth, Church, and Culture*, Princeton Theological Seminary, Institute for Youth Ministry 10, 2007. track 3.

² A hazai keresztyén egyetemek kultúrájának tudományos reflexióját lásd: Fabinyi Tibor: *The Theological Models or Visions of a Christian University – A Community of Faith in the Community of Knowledge*, in Enikő Sepsi – Péter Balla – Márton Csanády (eds.): *Confessionality and University in the Modern World, 20th Anniversary of “Károli” University*, 2013 Yearbook of Károli Gáspár University of the Reformed Church in Hungary, Budapest, Károli Gáspár University of the Reformed Church in Hungary–I'Harmattan, 2014, 189–198. vö: Pángyánszky Ágnes: *Aszimmetrikus elköteleződés: Hit és nyilvánosság teológiai kérdésének megközelítése a lelkesítőképésben*, in Orosz Gábor Viktor (szerk.): *Teológia és nyilvánosság*, Az Evangélikus Hittudományi Egyetem oktatóinak tanulmánykötete, Budapest, Luther–Evangélikus Hittudományi Egyetem, 2019, 226–238.; Pángyánszky Ágnes: *Vocatio – elhívás: A fogadászoba megnyitása*, in Szabó Lajos (szerk.): *Teológia és reformáció*, az Evangélikus Hittudományi Egyetem oktatóinak tanulmánykötete, Budapest, Luther–Evangélikus Hittudományi Egyetem, 2017, 121–126.

kodjon.³ A keresztyénség a zsidó és a görög világ szellemi örökségére építve létrehozta saját iskoláit, például az 5–6. századra már több száz püspöki és kolostori iskolával találkozunk Európa-szerte.⁴

Az egyik első egyetem alapításával Bolognában a jog- és orvostudományt az egyházi, püspöki fennhatóságtól független módon oktatták. Ez az egyetemszervezési rendszer leginkább a dél-európai egyetemeknek szolgáltatott mintát, elsősorban a jogi és az orvosi képzés területén.⁵ Párizsban (1150) viszont püspöki iskolából nőtt ki magát egy hatalmas egyetemmé.⁶ A párizsi egyetem tudományos munkája bizonyos teológiai alapvetések mentén szerveződött: „Magától értetődőnek számított, hogy a világ harmonikus rendjének megismerése nem pusztán intellektuális játék, hanem a tudomány egy eszköz az Isten színe előtt megélt és Tőle rendelt emberi élet jó rendjének megismerésére, illetve a társadalom jó rendjének megismerésére is.”⁷ A tudomány művelésének a szellemi alapja a skolasztika volt, amely rendszerben „az észérv nem a keresztyén lelkiség ellenére, hanem annak folyományaként jelent meg.”⁸ A tudomány művelője egy sajátos lelki gyakorlatként a monostor falain kívül, az egyetemen kutatja Isten nagyságos dolgait a fizikai törvényekben, a világ működésében és az igazság keresésében. A tudományos megismerés fontos módszerévé vált a disputa, melynek során az egymásnak ellentmondó vélemények ütköztetése hozzásegítette a vitában résztvevőket az igazság mind teljesebb megismeréséhez.⁹

A humanizmus korában már az egyetemek fénykorukat élték és nagyon nagy hatással voltak egész Európára.¹⁰ Az egyetemek a reformáció elterjedésében is fontos szerepet tölthettek be, amit az is jól mutat, hogy például az 1619. évi dordrechti zsinatig mintegy nyolcvannyolc reformátor vagy egyházi

³ Holmes, Arthur F.: *Building the Christian Academy*, Grand Rapids, Eerdmans, 2001, 10.

⁴ Mihályfi Ákos: *A papnevelés története és elmélete*, I. kötet. Szent István társulat, 1896, Budapest, 28–52. lásd még: Holmes, *Building the Christian Academy*, 34–46.

⁵ Rashdall, Hastings: *The Universities of Europe in the Middle Ages*, Volume 1, New York, Cambridge University Press, 2010, 151.

⁶ A teológia fontos része volt a párizsi egyetemnek, a későbbi Sorbonne elődjének. A párizsi egyetem az Alpoktól északra fekvő egyetemek számára szolgált mintául, így ezeknek az egyetemeknek lett teológiai fakultása a humán tudományok mellett (pl: Bécsben, Heidelbergben, Leidenben). Grendler, Paul F.: *The Universities of the Renaissance and Reformation*, *Renaissance Quarterly* 57 (2004/1), Chicago, University of Chicago Press, 1–42, 3–7. vö: Mihályfi: *A papnevelés története és elmélete*, 54.

⁷ Higton, Mike: *A Theology of Higher Education*, Oxford, Oxford University Press, 2012, 41.

⁸ Higton: *A Theology of Higher Education*, 13.

⁹ Anselm of Canterbury: *Proslogium*, Preface, in Charlesworth, M. J. (ed): *Anselm of Canterbury. The Major Works*, Oxford, Oxford University Press, 1998, 82.

¹⁰ Grendler: *The Universities of the Renaissance and Reformation*, 1.

vezető egyetemi professzor is volt egyben.¹¹ Kálvin és Luther számára fontos volt a skolasztikus rendszer és később egy protestáns skolasztika fejlődött ki.¹² Például a lelkészképzés kapcsán még Luther is vallja, hogy Arisztotelész nélkül senki sem lehet teológus, ugyanakkor kritikával tekint a skolasztikus megközelítésre, mivel a teológia nemcsak intellektuális, hanem egzisztenciális tudomány kell legyen.¹³ Kálvin is vallja, hogy a tudomány ismerete „csak füst”, Krisztus ismerete nélkül.¹⁴

Bár a humanizmus kihívást jelentett a vallás és a tudomány társbérletének szempontjából az egyetemek életében, de a teológia és a keresztyén világszemlélet még nem számított megtűrt albérlőnek ebben a viszonyban.¹⁵

Igazi paradigmaváltással a vallás és tudomány viszonyában a Felvilágosodás korának egyetemerein találkozunk.¹⁶ A Felvilágosodásig Európában a vallás egy egységesen mindenkinek értelmet közvetítő rendszer volt, „szent álmeny-nyezetként”¹⁷ fogta keretbe a világot, a modern korra viszont szétvált szent és profán területre. A váltás nem forradalmi módon és nem egyszerre ment végbe az európai kontinensen mintául szolgáló Berlini Egyetemen, vagy a tengerentúlon nagy hatással bíró Oxfordban vagy Cambridge-ben, de a teológiai világszemlélet egyre több egyetemen idegenné vált.¹⁸ A modernben a világkép két részre bomlott, különvált az objektív valóság és a szubjektív ide-

¹¹ Uo., 28.

¹² Spijker, Willem van't: *Early Reformation and Scholasticism*, Dutch Review of Church History 81 (2001/3), Leiden, Brill, 290–305.

¹³ Spijker: *Early Reformation and Scholasticism*, 296.

¹⁴ Calvin, John: *The First Epistle of Paul the Apostle to the Corinthians*, Grand Rapids, Eerdmans, 1996, 1:20, 38.

¹⁵ Például Francis Bacon (1561–1626) filozófiájában már megjelenik a vallás és tudomány szétválasztásának igénye, amíg az első Isten szavát, a másik pedig Isten munkáját közvetíti felénk, de nem szabad összekevernünk e kettőt egymással. lásd: Holmes: *Building the Christian Academy*, 72.

¹⁶ Hans Küng Thomas Kuhn paradigmaváltás elméletét alkalmazza a keresztyén gondolkodás és teológia teljes történetére. Hat történelmi „makromodellt” azonosít: 1. a primitív keresztyénység apokaliptikus paradigmáját, 2. a patrisztikus időszak hellenisztikus paradigmáját, 3. a középkori római katolikus paradigmát, 4. a protestáns (reformációs) paradigmát, 5. a modern felvilágosodás paradigmáját és 6. a folyamatban lévő ökumenikus paradigmát. Küng, Hans: *Paradigm Change in Theology – A Proposal for Discussion*, in Hans Küng–David Tracy (eds): *Paradigm Change in Theology*, New York, Crossroad, 1989, 3–33, vö: Küng, Hans: *Theology for the Third Millennium. An Ecumenical View*, New York, Anchor Books, 1990, 171.

¹⁷ Klein, Stefanie: *Theologie und empirische Biographieforschung. Methodische Zugänge zur Lebens- und Glaubensgeschichte und ihre Bedeutung für eine erfahrungsbezogene Theologie*, Stuttgart, Kohlhammer, 1994, 107.

¹⁸ Higton: *A Theology of Higher Education*, 43–106.

alizmus. Az objektív igazság birtokosa a tudomány, mely olyan világot „teremt,” ahol minden megismerhető, igazolható és melyet a fejlődés hite vezérel. A felvilágosult ember úgy jelenik meg, mint az univerzum központja és mércéje, akinek a világába nem fér bele az, ami „tudománytalan”. A modern ember már nem hisz ködös elképzelésekben és számára a vallás ideológiává, egy eszményi világ babonás hajszolásává vált. Az elmúlt kétszáz év nem múlt el nyomtalanul, hiszen a modern világ szemlélete a legtöbb egyetemen ma is meghatározó a vallás és tudomány terén. Ahogy Richard Levin a Yale Egyetemen volt rektora fogalmaz: „[Célunk] a kritikus és önálló gondolkodás szabadságának fejlesztése, az ember elméjének a lehető legteljesebb kihasználása, az egyén felszabadítása előítéletek, a babona és a dogma alól...”¹⁹ Ennek fényében az egyetem továbbra is a Felvilágosodás értékeihez ragaszkodik.

Mostanra azonban valami változó félben van. Az egységes világ épületének falán repedések jelentek meg. A posztmodern, a modern széttöredezett-sége már olyan világot tár elénk, amelyben relativizálódnak az eszmék és az értékek. Már senki sem birtokosa az egyedüli igazságnak: „Senki sem lehet biztos afelől, hogy a posztmodern kor hogyan fog kinézni, de az valószínű, hogy ez már nem a dühödt szekularizáció és a vallás szétesésének korszaka lesz, hanem inkább a vallásos megújulás és a szakrális visszatérésének az időszaka.”²⁰ S valóban egyre több jel mutat arra, hogy a posztmodernben korábbi tendenciák fordulnak meg és bár a vallás nem egyeduralkodó többé, de a modern sem egyeduralkodó már, és a vallás egy lehetséges opcióvá vált a világnézeti piacon.²¹

A világszemlélet szempontjából korunkban egyszerre van jelen a modern, a posztmodern és újabban a metamodern is. Mivel „az emberek nem tudnak homokdűnéken élni,”²² az értékrendszerek hiánya, a mindent relativizálás, a „semiben sem lehetünk biztosak” életérzése nem sokáig hordozható el, ezért a posztmodern után egy újabb paradigma van születőben. Például a világnézetileg elkötelezett oktatás sokak számára már nem a sötét középkor visszajövetelét jelenti, de nem kívánják a lehetséges választások svédasztalát sem. A posztmodern és a posztmodern utáni időkben egyre nagyobb szükség van újra felfedezett és/vagy új identifikációs meta-narratívák megjelenésére az

¹⁹ Levin, Richard C.: *The Work of the University*, New Haven, Yale University Press, 2008, 15.

²⁰ Cox, Harvey: *Religion in the Secular City. Toward a Postmodern Theology*, New York, Simon and Schuster, 1984, 20.

²¹ Taylor, Charles: *A Secular Age*, Cambridge, The Belknap Press of Harvard University Press, 2007, 12.

²² Poláková, Jolana: *Perspektive der Hoffnung. Transzendenzsuche in der Postmoderne*, Paderborn, Schöningh, 2005, 102.

élet számos területén (gyereknevelés, közélet, életvezetés, stb.).²³ Lehet, hogy a tudatosan vállalt „második naivitás”²⁴ korszaka következik? Esetünkben azt jelentheti, hogy bár az ember tudja, hogy hogyan vélekedik a tudomány az emberi lélekről, társadalomról vagy akár a vallásról, mégis mindezzel együtt – tehát nem annak ellenére – hisz. Reflektált módon hisz, sejtése van arról, hogy mit és miért hisz és választ tud adni kortársai kérdéseire, korának kihívásaira. A metamodern korban a keresztyén hit szerepe az egyetemen nem a modern tudomány félelme szerinti középkori mágikus világ visszatérését, hanem talán a tudományosan tájékozott posztkritikai hitet jelentheti majd.²⁵

MI SZÜKSÉGE LEHET AZ EGYETEMNEK A KERESZTYÉN SZEMLÉLETRE?

Számos tudomány az emberi élet kérdéseit igyekszik megválaszolni a közjó érdekében. A humántudományok (irodalom, filozófia, művészet) is foglalkoznak egzisztenciális kérdésekkel, csakúgy, mint a teológia. A társadalomtudományok (pszichológia, szociológia) területén is számos olyan kérdéssel találkozunk, ami a teológusokat is érdekli. A pszichológia, szociológia, antropológia, a kommunikáció tudomány tájékozódási alappontja az ember, a teológia viszont más alapállásból indul, mégpedig abból, hogy Isten valós személy.²⁶ Az Isten valós jelenléte olyan értelmezés, mely kívül esik a többi tudomány kompetenciáján, viszont az élet hermeneutikai megközelítéséhez a többi tudomány szempontjából is fontos szempontot tud hozni a teológia.

²³ Modern gondolatok: a tudományba vetett hit / a fejlődés és a haladás / a demokrácia / az egyén.

Postmodern gondolatok: A tudás és a tudomány kritikus megkérdőjelezése / a „haladásról” szóló minden nagy narratívára vonatkozó gyanú / a szimbólumok és kontextusok hangsúlyozása / az „igazságtalanság” a „demokratikus” társadalmakban / a kapcsolatok alakítják az egyént / egy multikulturális rend.

Metamodern kérdések: Hogyan nyerhetjük ki az előző két paradigma legjobb értékeit? Létrehozhatunk-e jobb folyamatokat a személyes fejlődéshez? Lehet-e újra létrehozni azokat a folyamatokat, amelyekkel a társadalmat helyi és globális szinten irányítják? Az élet belső dimenziói központi szerepet kaphatnak-e a társadalomban? Hogyan lehet a politikát az egyre összetettebb világhoz igazítani? Mi az emberiség egyedülálló szerepe a természet ökoszisztémáiban? Freinacht, Hanzi: *The Listening Society. A Metamodern Guide to Politics*, Book One (Metamodern Guides 1), 2017. Nordic Ideology: A Metamodern Guide to Politics, Book Two (Metamodern Guides 2). 2019.

²⁴ Ricoeur, Paul: *Zeit und Erzählung III.. Die erzählte Zeit*, München: Fink, 1991, 41.

²⁵ Eco, Umberto: *Az új középkor*, Budapest: Európa, 1992, 194.

²⁶ Milbank, John: *Theology and Social Theory. Beyond Secular Reason*, Oxford, Blackwell, 1990, 6.

Ugyanis ahhoz, hogy képet alkothassunk magunkról, illetve értelmezni tudjuk helyünket a világban, szükséges felülemelkednünk a hétköznapi cselekvéseinkre, hogy mintegy „madártávlatból” tudjunk reflektálni az életünkre.²⁷ Henning Luther szerint az emberi élet egyedisége az élettörténet fő kérdése, de a teológia igazi kapcsolópontjai az emberi élethez azok, amikor az ember az Egész után kérdez s magát ehhez az Egészhez kapcsolja és ebből a szempontból értelmezi helyét a világban.²⁸

Az életesemények, kutatások, tudományos sémák olyan alapanyagok, amelyeket az egyetemi hallgatóknak rendszerben kell látniuk és adott esetben értelmes gondolati láncolatúvá kell fűzniük. A tanulási folyamatban az események, adatok és átélések a hozzájuk fűzött reflexióval és személyes magyarázattal lesznek élettapasztalattá. Az átélés-reflexió-tapasztalat tanulási körét esetenként még egy hermeneutikai körön is érdemes „végigfuttatni”, mégpedig az élet teljességének perspektívája szempontjából.²⁹ A „mit” és „hogyan” kérdések mellett a „miért” (mi okból és mi céllal) kérdések mentén a teológia adhat szempontokat a többi tudományterület számára is. A keresztyén hit egy olyan világszemlélet, aminek mentén a legtöbb etikai és életkérdés értelmezhető. A keresztyén meta-narratíva olyan alapkérdésekre ad világnézetileg koherens választ, mit például: „Mi a végső realitás? Milyen a körülöttem lévő világ? Mi az ember? Mi történik a halál után? Mi a tudás végső forrása? Honnan tudom, hogy mi a jó és a rossz? Mi az etikus cselekvés? Mi a célja az emberi történelemnek? Milyen kapcsolatban áll a személyes orientációm a világgéppemmel?”³⁰

Az élet spirituális dimenziója az, amit a teológia hozzá tehet az egyetemi élethez és a tudományos diskurzushoz egyaránt. Ahogy Evan Howard erről keresztyénként vall: „[A keresztyén lelkiség] szubjektíven összpontosít az *Is-tennel kapcsolatban lévő életre* az élet minden dimenziójában. Azzal foglalkozik, hogy hogyan élhetjük a Krisztussal való közösséget a Szentlélek erőterében azért, hogy a megszentelődés útján szolgálatára legyünk másoknak. Objektív megközelítésben a keresztyén lelkiség, [teológia] az a tudományág, amely az

²⁷ Fraas, Hans-Jürgen: *Glaube und Identität. Grundlegung einer Didaktik religiöser Lernprozesse*, Göttingen: Vandenhoeck, Ruprecht, 1983, 60.

²⁸ Luther, Henning: *Religion und Alltag. Bausteine zu einer Praktischen Theologie des Subjekts*, Stuttgart, Radius-Verlag, 1992, 120.

²⁹ Higton: *A Theology of Higher Education*, 115.

³⁰ Sire, James W.: *The Universe Next Door. A Basic Worldview Catalog*, Downers Grove, InterVarsity Press, 2009.

*Istennel kapcsolatban lévő életet vizsgálja.*³¹ S mint világnézeti rendszernek, helye lehet és helye kell legyen az egyetemi tudományos diskurzusban.

AZ EGYETEM, MINT A PÁRBESZÉD TERE

Az egyetemi képzés során az információ átadása nem történhet teljes személyiségformálás nélkül.³² Véleményem szerint a legalapvetőbb, amit a keresztyénység adhat az egyetemeknek az a párbeszéd terében megvalósult felebaráti szeretet gyakorlása.

Ennek a vízióknak a szemléltetésére leginkább a zarándokház, vagy lelki otthon metaforáját használnám. Norman Wirzba nagyon szépen írja le, hogy mi kell ahhoz, hogy a házból otthon válhasson és úgy gondolom, hogy ez a leírás részben alkalmazható arra is, hogy hogyan lehet egy intézményből lelki közösség:

„Egy hely nemcsak egy fizikai tér, hanem az ott megjelenő kapcsolatoknak a minőségi tere. Ez a hely egy fizikailag beazonosítható térben létezik (számszerűleg kimutatható koordináták és méret szerint), de ez másodlagos ahhoz képest, ami ott történik. Bár a *házam* egy olyan tér, amely a térképen található, az *otthonom* olyan hely, amelyet nem számok, utcák, szélesség, vagy hosszúság határoz meg, hanem az ott folyamatosan működésben lévő érzések és felelőségek hozzák létre. A lakóterek számítanak, de amire az emberek igazán vágyanak, az az otthon. Egy hely, ahol szívesen látnak, szeretnek és támogatnak. Az otthon értékes számunkra, mert emlékeztet bennünket azokra az életadó kapcsolatokra, amelyek hatással voltak ránk ebben a térben. Akkor szeretünk igazán egy házat, ha az már otthonunkká vált.”³³

A keresztyén közösség elsősorban dialógus-közösséggént töltheti be hivatását. Szükség van olyan beszélgető terekre és alkalmakra, amikor a nem ke-

³¹ Howard, Evan: *Evangelical Spirituality*, in Bruce Demarest (ed.): *Four Views on Christian Spirituality*, Grand Rapids, Zondervan, 159–186, 160.

³² McRay, Barrett–Barwegen, Laura–Haase, Daniel T.–Karianjahi, Muhia–Larson, Mimi L.–Ribbe, Rob–Schwanda, Tom–Setran, David P.–Wilhoit, James C.: *Spiritual Formation and Soul Care in the Department of Christian Formation and Ministry at Wheaton College*, *Journal of Spiritual Formation and Soul Care* 1 (2018/1–2), 271–295, 295. lásd még: Smith, James K. A.: *Desiring the Kingdom: Worship, Worldview, and Cultural Formation*, Grand Rapids, Baker Academic, 2009, 18.

³³ Wirzba, Norman: *Food and Faith. A Theology of Eating*, Cambridge, Cambridge University Press, 2019, 271–272.

resztyének vendégnek érezhetik magukat a keresztyén emberek között. Kutatások szerint, az egyetemi korosztályt a kics csoportos beszélgetések és közös élmények formálták a leginkább.³⁴ Mi lenne, ha az egyetemen minden diák számára lehetőség lenne egy-két olyan korosztályos csoporthoz tartozni, ahol a lelki otthon élményét kaphatná? Ahol elmondhatja kétélyeit, igazságkeresését és közben befogadásra és támogatásra talál. Beszélgető (akár valós, akár virtuális) terekre van szükségünk, ahol meghallgatják gondolatainkat, ahol fontosak vagyunk, ahol kérdezhetünk és útmutatást kapunk az élethez.³⁵ Az ilyen csoportokban való részvétel időt és energiát igényel a résztvevőktől, de éppen ez az, amire korunk emberének leginkább szüksége van: olyan terekre, amelyekben az emberek kölcsönösen hatással vannak egymásra, melyben az egyetem hallgatói életpéldákat, mintákat, esetenként vitapartnereket találnak.³⁶ A személyes identitás tehát nemcsak a kognitív ismeretek által, hanem a közösségi reflexió segítségével erősödik meg. Az egyetem lehetőséget teremhet arra, amire talán máshol nem lenne alkalma a hallgatóknak: elgondolkodni és reflektálni a világról és a saját helyéről ebben a világban.

Gail Godwin így írja le, az értékalapú párbeszéd jelentőségét az egyetemi képzésben:

„A fiatalok nem kapják meg a szükséges minimális immateriális [szellemi és lelki] javakat és pszichés alutápláltságban szenvednek. A fiatal agyban a bölcsesség a beszélgetések, a gondolatok, a képzelet, az empátia és a reflexió által növekszik. A fiataloknak szüksége van arra, hogy nyelvet és gondolatokat fejlesszenek ki és ne csak hallgassanak és figyeljenek, mint passzív ügyfelek. Fair Havenben mi megpróbálunk olyan értelmiséget felnevelni, amelyik örömmel képes szemlélni számos dolgot és nemcsak a kariercélokra összpontosít...Arra is törekszünk, hogy helyreállítsunk olyan veszélyeztetett erényeket mint a kedvesség, önuralom és érdek nélküli szeretet, hogy ne csak azért tegyünk dolgokat, mert az érdekünket szolgálja, hanem azért, mert ezeket valakinek el kell végezni.”³⁷

³⁴ Ribbe, Rob: *Understanding the Effects of Adventure-based Orientation Programs on Identity Formation and the Adaption to College in Traditional Incoming College Students*, A Dissertation Presented to The Faculty of the Talbot School of Theology Biola University, 2011, 228. vö: McRay, et al: *Spiritual Formation and Soul Care*, 288.

³⁵ Higton: *A Theology of Higher Education*, 183.

³⁶ McRay, et al: *Spiritual Formation and Soul Care*, 289.

³⁷ Godwin: *Evensong*, 48.

Az egyetemek évszázadokig a szabad véleményalkotás védőbástyái voltak. Az egyetem ma is egy biztonságos környezetet teremthet, ahol őszinték lehetünk elsősorban saját magunkhoz és a közösség ezek alatt az évek alatt segíthet a fiatalnak eligazodni és mindenkinek a saját útját megtalálni az életben.³⁸

ZÁRÓ GONDOLATOK

Az egyetemeken is szükség van Krisztus tanítványaira, akik tudnak vendégszeretetet gyakorolni, ahogy azt Mesterüktől kapták és tanulták. A vendégszeretet Kálvin szerint az egyik „leginkább Isten szerint való kötelességünk.”³⁹ Akik keresztyénként őszintén, hitelesen, felelősséggel, teljes odaadással és féltő szeretettel fordulnak diáktársaik, diákjaik, munkatársaik felé, azok maguk is ebben az életben vendégként gyakorolják a vendégszeretetet.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- ANSELM OF CANTERBURY: Proslogium. Preface, in Charlesworth, M. J. (ed): *Anselm of Canterbury. The Major Works*, Oxford, Oxford University Press, 1998.
- CALVIN, John: *The First Epistle of Paul the Apostle to the Corinthians*, Grand Rapids, Eerdmans, 1996, 1:20.
- COX, Harvey: *Religion in the Secular City. Toward a Postmodern Theology*, New York, Simon and Schuster, 1984.
- ECO, Umberto: *Az új középkor*, Budapest, Európa, 1992, 194.
- FABINYI, Tibor: *The Theological Models or Visions of a Christian University. A Community of Faith in the Community of Knowledge*, in Enikő Sepsi–Péter Balla–Márton Csánády (eds.): *Confessionality and University in the Modern World, 20th Anniversary of “Károli” University*, 2013 Yearbook of Károli Gáspár University of the Reformed Church in Hungary, Budapest, Károli Gáspár University of the Reformed Church in Hungary–l’Harmattan, 2014, 189–198.
- FRAAS, Hans-Jürgen: *Bildung und Menschenbild in theologischer Perspektive*, Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht, 2000.
- FREINACHT, Hanzl: *Nordic Ideology: A Metamodern Guide to Politics*, Book Two (Metamodern Guides 2), 2019.
- FREINACHT, Hanzl: *The Listening Society. A Metamodern Guide to Politics*, Book One (Metamodern Guides 1), 2017.

³⁸ Higton: *A Theology of Higher Education*, 206.

³⁹ Kálvint idézi Pohl. lásd: Pohl, Chistine D.: *Making Room – Recovering Hospitality as a Christian Tradition*, Grand Rapids, Eerdmans, 1999, 6.

- GRENDLER, Paul F.: *The Universities of the Renaissance and Reformation*, in: *Renaissance Quarterly* 57 (2004/1), Chicago, University of Chicago Press, 1–42.
- HALL, Douglas J.: Finding our Way into the Future, in *Cloud of Witnesses. An Audio Journal on Youth, Church, and Culture*, Princeton Theological Seminary, Institute for Youth Ministry 10, 2007. track 3.
- HIGTON, Mike: *A Theology of Higher Education*, Oxford, Oxford University Press, 2012.
- HOLMES, Arthur F.: *Building the Christian Academy*, Grand Rapids, Eerdmans, 2001.
- HOWARD, Evan: *Evangelical Spirituality*, in Demarest, Bruce (ed.): *Four Views on Christian Spirituality*, Grand Rapids, Zondervan, 159–186.
- KLEIN, Stefanie: *Theologie und empirische Biographieforschung. Methodische Zugänge zur Lebens- und Glaubensgeschichte und ihre Bedeutung für eine erfahrungsbezogene Theologie*, Stuttgart, Kohlhammer, 1994.
- KÜNG, Hans–TRACY, David (ed): *Paradigm Change in Theology*, New York, Crossroad, 1989.
- KÜNG, Hans: *Theology for the Third Millennium. An Ecumenical View*, New York, Anchor Books, 1990.
- LEVIN, Richard C.: *The Work of the University*, New Haven, Yale University Press, 2008.
- LUTHER, Henning: *Religion und Alltag. Bausteine zu einer Praktischen Theologie des Subjekts*, Stuttgart, Radius-Verlag, 1992.
- MCRAY, Barrett–BARWEGEN, Laura–HAASE, Daniel T.–KARIANJAH, Muhia–LARSON, Mimi L.–RIBBE, Rob–SCHWANDA, Tom–SETRAN, David P.–WILHOIT, James C.: Spiritual Formation and Soul Care in the Department of Christian Formation and Ministry at Wheaton College, *Journal of Spiritual Formation and Soul Care* 1 (2018/1–2), 271–295.
- MIHÁLYFI Á.: *A papnevelés története és elmélete, I. kötet.*, Budapest, Szent István Társulat, 1896.
- MILBANK, John: *Theology and Social Theory. Beyond Secular Reason*, Oxford, Blackwell, 1990.
- PÁNGYÁNSZKY Ágnes: *Aszimmetrikus elköteleződés: Hit és nyilvánosság teológiai kérdéseinek megközelítése a lelkeszképzésben*, in Orosz Gábor Viktor (szerk.): *Teológia és nyilvánosság. Az Evangélikus Hittudományi Egyetem oktatóinak tanulmánykötete*, Budapest, Luther–Evangélikus Hittudományi Egyetem, 2019, 226–238.
- PÁNGYÁNSZKY Ágnes: *Vocatio – elhívás: A fogadoszoba megnyitása*, in Szabó, Lajos (szerk.): *Teológia és reformáció. Az Evangélikus Hittudományi Egyetem oktatóinak tanulmánykötete*, Budapest, Luther–Evangélikus Hittudományi Egyetem, 2017, 121–126.
- POHL, Chistine D.: *Making Room. Recovering Hospitality as a Christian Tradition*, Grand Rapids, Eerdmans, 1999.
- POLÁKOVÁ, Jolana: *Perspektive der Hoffnung. Transzendenzsuche in der Postmoderne*, Paderborn, Schöningh, 2005.

- RASHDALL, Hastings: *The Universities of Europe in the Middle Ages*, Volume 1, New York, Cambridge University Press, 2010.
- RIBBE, Rob: *Understanding the Effects of Adventure-based Orientation Programs on Identity Formation and the Adaption to College in Traditional Incoming College Students*, A Dissertation Presented to The Faculty of the Talbot School of Theology Biola University, 2011.
- RICOEUR, Paul: *Zeit und Erzählung III. Die erzählte Zeit*, München: Fink, 1991.
- SIRE, James W.: *The Universe Next Door. A Basic Worldview Catalog*, Downers Grove, Inter-Varsity Press, 2009.
- SMITH, James K. A.: *Desiring the Kingdom: Worship, Worldview, and Cultural Formation*, Grand Rapids, Baker Academic, 2009.
- SPIJKER, Willem van't: Early Reformation and Scholasticism, in *Dutch Review of Church History* 81 (2001/3), Leiden, Brill, 290–305.
- TAYLOR, Charles: *A Secular Age*, Cambridge, The Belknap Press of Harvard University Press, 2007.
- WIRZBA, Norman: *Food and Faith. A Theology of Eating*, Cambridge, Cambridge University Press, 2019.

ABSTRACT

Balázs Siba: *MetaModern University? The Possible Place of the Christian World View at Universities of Arts and Sciences*

Not the walls, but the interactions between its walls makes a university. Modern thoughts, postmodern ideas and more recent metamodern values are present at the same time in the world of universities. In the metamodern era, the role of the Christian belief at the university will be giving spiritual direction to whomever is striving for a scientifically informed postcritical faith. It is important for a metamodern university to build and foster relationships and small peer-group communities, where open dialogues and friendships may occur between Christian and non-Christian students.

Keywords: university, Christian spirituality, theology, learning, education